

Věc C-472/23

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

25. července 2023

Předkládající soud:

Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Polsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

21. června 2023

Žalobkyně:

L. sp. z o.o.

Žalovaná:

A. B. S. A.

Předmět původního řízení

Smlouva o spotřebitelském úvěru – Úroky účtované bankou nejen z vyplacené jistiny, ale i z nákladů na úvěr – Situace, kdy by roční procentní sazba nákladů byla nižší než sazba uvedená ve smlouvě, pokud by se úrok účtoval pouze z vyplacené jistiny – Porušení informační povinnosti – Nárok právního nástupce dlužníka na úrok a náklady spojené s uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru – Přiměřenost sankce spočívající v tom, že v případě porušení informační povinnosti se úvěr bez ohledu na druh porušení považuje za bezúročný a bezplatný

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Článek 10 odst. 2 písm. g) směrnice 2008/48/EHS – Zneužívající ujednání ve smlouvě o spotřebitelském úvěru – Nesplnění informační povinnosti v případě, kdy je roční procentní sazba nákladů uváděná věřitelem vyšší než při rozhodnutí, že smluvní ujednání není závazné – Článek 10 odst. 2 písm. k) směrnice 2008/48/ES – Nemožnost spotřebitele ověřit si existenci situace, která vedla ke

zvýšení poplatků souvisejících s plněním smlouvy – Otázka, zda jediná sankce stanovená vnitrostátním právem za porušení informační povinnosti ze strany věřitele a spočívající v tom, že je úvěr považován za bezúročný a bezplatný, je slučitelná s článkem 23 směrnice 2008/48/ES

Předběžné otázky

- 1) Musí být čl. 10 odst. 2 písm. g) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS, ve spojení s body 6, 8 a 31 jejího odůvodnění, vykládán v tom smyslu, že pokud je v důsledku konstatování zneužívající povahy některých ujednání smlouvy o spotřebitelském úvěru roční procentní sazba nákladů uvedená věřitelem při uzavření smlouvy vyšší než v situaci, kdy zneužívající ujednání není závazné, nesplnil věřitel svou povinnost vyplývající z tohoto ustanovení?
- 2) Musí být čl. 10 odst. 2 písm. k) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS, ve spojení s body 6, 8 a 31 jejího odůvodnění, vykládán v tom smyslu, že postačí informovat spotřebitele o tom, jak často, v jakých situacích a o jaké maximální procento mohou být zvýšeny poplatky související s plněním smlouvy, i když spotřebitel nemůže existenci této situace ověřit a poplatek se v důsledku toho může zdvojnásobit?
- 3) Musí být článek 23 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS, ve spojení s body 6, 8, 9 a 47 jejího odůvodnění, vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví jen jedinou sankci za porušení informační povinnosti uložené věřiteli, a to bez ohledu na míru porušení informační povinnosti a jeho vliv na případné rozhodnutí spotřebitele uzavřít smlouvu o úvěru, přičemž tato sankce spočívá v tom, že se úvěr stává bezúročným a bezplatným?

Uplatňované předpisy práva Společenství

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS: body odůvodnění 6, 8, 9, 19, 31, 47, čl. 10 odst. 2 písm. g), čl. 10 odst. 2 písm. k), článek 23.

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách: čl. 6 odst. 1

Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. listopadu 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15 (ECLI:EU:C:2016:842).

Uplatňované předpisy vnitrostátního práva

Článek 385¹ odst. 1 a 2 občanského zákoníku (kodeks cywilny) stanoví:

„1. Ujednání spotřebitelské smlouvy, které nebylo sjednáno individuálně, není pro spotřebitele závazné, pokud jeho práva a povinnosti upravuje způsobem, který je v rozporu s dobrými mravy a hrubě porušuje jeho zájmy (nedovolené ujednání). Tím nejsou dotčena ujednání, která vymezují hlavní plnění stran, včetně ceny nebo odměny, pokud jsou formulována jednoznačně.

2. Jestliže smluvní ujednání není podle odstavce 1 pro spotřebitele závazné, zůstávají strany vázány ostatními ujednáními smlouvy.“

Článek 30 odst. 1 body 7 a 10 zákona ze dne 12. května 2011 o spotřebitelském úvěru (ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim) stanoví:

„7. Ve smlouvě o spotřebitelském úvěru se s výhradou článků 31 až 33 uvede roční procentní sazba nákladů a celková částka splatná spotřebitelem, jak byly dohodnuty při uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru, spolu se všemi předpoklady použitými při jejich výpočtu.

[...]

10. Ve smlouvě o spotřebitelském úvěru se s výhradou článků 31 až 33 uvedou informace o dalších nákladech, které je spotřebitel povinen uhradit v souvislosti se smlouvou o spotřebitelském úvěru, zejména o poplatcích včetně poplatků za vedení jednoho nebo více účtů zaznamenávajících platební operace a čerpání, jakož i poplatky za používání platebních prostředků pro platební operace a čerpání, a informace o provizích, maržích a o nákladech souvisejících s doplňkovými službami, zejména pojištěním, jsou-li věřiteli známy, a podmínky, za kterých se tyto náklady mohou změnit.“

Článek 45 odst. 1 zákona ze dne 12. května 2011 o spotřebitelském úvěru stanoví:

„V případě porušení čl. 29 odst. 1, čl. 30 odst. 1 bodů 1 až 8, 10, 11, 14 až 17, článků 31 až 33, článku 33a a článků 36a až 36c ze strany věřitele je spotřebitel povinen poté, co věřiteli podal písemné prohlášení, vrátit úvěr bez úroků a dalších nákladů na úvěr připadajících věřiteli ve lhůtě a způsobem dohodnutým ve smlouvě.“

Stručný popis skutkového stavu a řízení

- 1 D. K. uzavřel s žalovanou smlouvu o úvěru na částku 40 000 PLN. Celková částka splatná ke dni uzavření smlouvy činila 64 878,45 PLN a zahrnovala celkovou výši úvěru a celkové náklady úvěru. Celkové náklady úvěru se skládaly z úroků ve výši 19 985 PLN a provize ve výši 4 893,38 PLN. Roční procentní sazba nákladů byla stanovena na 11,18 %.

- 2 Ze smlouvy vyplývá, že banka účtuje poplatky a provize v souladu s ustanoveními smlouvy a sazebníku poplatků a provizí, a to za činnosti související s obsluhou úvěru a změnami ustanovení smlouvy. Ke změnám poplatků a provizí může dojít, pokud nastane alespoň jedna z následujících podmínek: změna minimální mzdy a výše indexů zveřejňovaných polským statistickým úřadem (GUS): inflace, průměrné měsíční odměny v podnikatelském sektoru, změny cen energií, telekomunikačního spojení, poštovních služeb, mezibankovního zúčtování a úrokových sazeb stanovených Polskou národní bankou; změny cen služeb a operací, které banka využívá při výkonu jednotlivých bankovních a nebankovních činností; změny rozsahu nebo formy služeb poskytovaných bankou (včetně změn nebo doplnění nové funkcionality v obsluze daného produktu) v rozsahu, v jakém tyto změny ovlivňují náklady banky nebo mají vliv na náklady banky vzniklé v souvislosti s plněním smlouvy; změny daňových předpisů nebo účetních zásad uplatňovaných bankou, v rozsahu, v jakém tyto změny ovlivňují náklady banky vzniklé v souvislosti s plněním smlouvy; změny nebo vydání nových soudních rozhodnutí, rozhodnutí správních orgánů, doporučení či dobrozdání oprávněných orgánů, v rozsahu, v jakém tyto změny ovlivňují náklady banky vzniklé v souvislosti s plněním smlouvy.
- 3 Poplatky jsou stanoveny v Sazebníku poplatků a provizí společnosti A. B. S. A. pro individuální zákazníky („Taryf Opłat i Prowizji A. B. S. A. dla Klientów Indywidualnych“). V rámci této tabulky byly uvedeny poplatky, jako je poplatek za vydání bankovního stanoviska, certifikátu, historie úvěrového účtu, zasílání dopisů zákazníkovi včetně upomínek a výzev, dopisy zasílané s doručenkou. V sazebníku byly uvedeny i jednorázové poplatky související s vyplacením úvěru, které byly jednorázové a nebyly účtovány (byly stanoveny ve výši „0“), dále poplatky za uzavření dodatku a poplatek za nepřevzetí objednané hotovosti k výběru v PLN.
- 4 Byl tam také upraven mechanismus zvyšování poplatků, podle kterého ke změnám výše poplatků a provizí může dojít nejvýše čtyřikrát ročně, s tím, že poplatky a provize se nesmí snížit nebo zvýšit o více než 200 % oproti výši předchozího poplatku nebo provize (příčemž toto omezení se nevztahuje na poplatky, které dříve neexistovaly nebo byly na úrovni „0“), změna výše daného poplatku nebo provize se provádí nejpozději do 6 měsíců od naplnění předpokladu pro zavedení takové změny, při stanovení sazeb poplatků nebo provizí za činnosti, za které banka dosud poplatky/provize neúčtovala, a při stanovení výše poplatků/provize za nové produkty nebo služby se přihlíží ke stupni pracnosti souvisejících činností a k výši nákladů banky.
- 5 Ze shromážděných důkazů vyplývá, že v průběhu plnění smlouvy o úvěru banka účtovala úroky vypočtené nejen z částky, která byla vyplacena přímo spotřebiteli, ale také z celkových nákladů úvěru. Pokud by byl úrok účtován pouze z celkové částky úvěru, byla by roční procentní sazba nákladů nižší, než je uvedeno ve smlouvě o úvěru.

- 6 L. sp. z o.o. nabyla od D. K. veškeré pohledávky vůči věřiteli, včetně pohledávek vyplývajících z uplatnění sankce bezplatného úvěru podle článku 45 zákona o spotřebitelském úvěru.
- 7 Společnost L. sp. z o.o. se po žalované domáhá zaplacení částky 12 905,80 PLN se zákonným úrokem z prodlení od 29. dubna 2021 do zaplacení z titulu nákladů a úroků souvisejících se smlouvou o spotřebitelském úvěru v souvislosti se sankcí podle článku 45 zákona o spotřebitelském úvěru.

Základní argumenty účastníků původního řízení

- 8 Podle žalobkyně došlo při uzavírání smlouvy k porušení ustanovení zákona týkajících se informační povinnosti [čl. 30 odst. 1 bod 7 zákona o spotřebitelském úvěru, kterým se provádí čl. 10 odst. 2 písm. g) směrnice 2008/48/ES] a jeho ustanovení týkajících se celkové splatné částky, neboť věřitel účtoval dlužné úroky nejen z částky poskytnuté dlužníkovi, ale i z nákladů na úvěr. Žalovaná přesně neuvedla, za jakých podmínek lze poplatky spojené se smlouvou o úvěru zvýšit [porušení čl. 30 odst. 1 bodu 10 zákona o spotřebitelském úvěru, kterým se provádí čl. 10 odst. 2 písm. k) směrnice 2008/48/ES].

Stručné odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 9 Soud má pochybnosti, zda porušení čl. 10 odst. 2 písm. g) směrnice 2008/48/ES spočívající v nadhodnocení roční procentní sazby nákladů ve smlouvě a porušení informační povinnosti podle čl. 10 odst. 2 písm. k) této směrnice odůvodňuje uplatnění sankce zavedené článkem 23 této směrnice, která spočívá v tom, že se úvěr považuje za bezplatný (bez úroků a nákladů) podle článku 45 zákona o spotřebitelském úvěru.
- 10 Soud si klade otázku, zda pouhý výčet okolností, za nichž dochází ke zvýšení poplatků, a uvedení mechanismů, jimiž jsou tyto poplatky zvyšovány, postačuje k tomu, aby bylo možné považovat informační povinnost za splněnou. Pokud tomu tak není, lze dospět k závěru, že nedostatečný rozsah informací je nedostatkem informací odůvodňujícím sankci podle článku 45 zákona o spotřebitelském úvěru.
- 11 Pochybnosti soudu se týkají také přiměřenosti sankce, kterou lze uložit bez ohledu na druh porušení informační povinnosti a bez ohledu na vliv porušení na rozhodnutí spotřebitele uzavřít smlouvu.
- 12 Soud sdílí pochybnosti a úvahy předkládajícího soudu ve věci C-678/22 projednávané Soudním dvorem, co se týče zneužívající povahy smluvního ujednání umožňujícího věřiteli účtovat úroky nejen z částky čerpaného úvěru, ale i z nákladů na úvěr. Pokud by bylo takové ujednání uznáno za zneužívající, a tudíž neplatné, musel by být učiněn závěr, že roční procentní sazba nákladů je nižší, než jaká byla původně uvedena ve smlouvě.

- 13 Předkládající soud se však domnívá, že ačkoli v takové situaci došlo ve smlouvě o spotřebitelském úvěru k uvedení nepravdivých informací o roční procentní sazbě nákladů, a tudíž o celkové částce splatné spotřebitelem, nemohlo mít takové jednání skutečný vliv na rozhodnutí spotřebitele. Zatímco nabídka, která by podhodnocovala roční procentní sazbu uvedenou ve smlouvě v porovnání se skutečností, by spotřebitele připravila o tuto možnost a mohla by ho přimět k uzavření smlouvy v domnění, že její podmínky jsou pro něj výhodnější, než ve skutečnosti jsou, taková situace nenastává, pokud věřitel tuto sazbu nadhodnotí – v takovém případě je jeho nabídka pro spotřebitele méně atraktivní a nemůže ho přimět k uzavření smlouvy.
- 14 V této souvislosti má soud pochybnosti, zda nesprávně poskytnutá informace o roční procentní sazbě nákladů, která nezvyšuje atraktivitu nabídky věřitele, může být vykládána jako rovnocenná nedostatku informací nebo porušení povinnosti poskytnout informace odůvodňující uplatnění sankce. Na jedné straně je totiž spotřebitel informován o tom, že jeho závazek je vyšší, než ve skutečnosti je, ale na druhé straně to nemůže mít negativní dopad na výběr nabídky spotřebitelem. Současně spotřebiteli náleží právní nástroje podle směrnice o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách na ochranu v souvislosti s nesprávně účtovanými úroky.
- 15 Vzhledem k tomu, že cílem směrnice o spotřebitelském úvěru je nejen ochrana spotřebitelů, ale také ochrana společného trhu a zajištění srovnatelných podmínek pro působení všech věřitelů na tomto trhu, jak vyplývá z bodů 6, 8 a 9 odůvodnění směrnice 2008/48/ES, má soud za to, že čl. 10 odst. 2 písm. g) musí být vykládán tak, že porušení informační povinnosti spočívající v nadhodnocení roční procentní sazby nákladů, a tedy v nadhodnocení celkové splatné částky, nelze považovat za důvod pro uplatnění sankce uvedené v čl. 45 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru, kterým se provádí článek 23 uvedené směrnice.
- 16 V projednávané věci má soud pochybnosti o tom, zda v případě, kdy jsou jako důvod pro změnu výše poplatků uvedena ve smlouvě o spotřebitelském úvěru taková kritéria, která spotřebitel nemůže ověřit, splňuje tato skutečnost podmínku uvedenou v čl. 30 odst. 1 bodě 10 zákona o spotřebitelském úvěru, kterým se provádí čl. 10 odst. 2 písm. k) směrnice 2008/48/ES. Spotřebitel při uzavírání a následném plnění smlouvy nezná ceny služeb, které banka využívá, a smlouva neukládá věřiteli povinnost uvést, jaké náklady se zvýšily a jak tyto náklady souvisejí se zvýšením poplatku. Ještě obšírněji jsou zmíněna soudní rozhodnutí, která mohou mít dopad na smluvní náklady, neboť nelze vyloučit, že v důsledku prohlášení některých smluvních ustanovení za nedovolená vzniknou věřiteli vyšší smluvní náklady, což by však nemělo být důvodem k přenesení těchto nákladů na spotřebitele.
- 17 Soud má pochybnosti, zda s ohledem na čl. 10 odst. 2 písm. k) směrnice postačuje uvedení důvodů umožňujících zvýšení poplatků a limitů pro jednorázové zvýšení poplatků k tomu, aby bylo možné uznat, že byl spotřebitel informován o pravidlech zvyšování poplatků vztahujících se k uzavřené smlouvě o úvěru. To,

že věřitel uvede důvody pro zvýšení poplatků, jejichž existenci nelze ověřit, aniž by byla ve smlouvě přímo uvedena povinnost na tyto důvody výslovně odkázat a aniž by bylo možné kontrolovat dopad daného důvodu na výši poplatků, nepředstavuje splnění povinnosti obsažené ve výše uvedeném ustanovení. Podle názoru soudu se není dostačující uvést spotřebiteli v samostatném dokumentu, že poplatky lze změnit pouze čtyřikrát za rok, spolu s horní hranicí jedné změny. Ačkoli věřitel doslova uvedl podmínky, za nichž může dojít ke zvýšení poplatků, spotřebitel neví a nemá zaručeno, že bude informován o tom, že tato podmínka nastala a že způsobila zvýšení nákladů odůvodňující změnu poplatku.

- 18 Soud pochybuje, zda lze z hlediska unijních pravidel považovat za dostatečné, že vnitrostátní právo stanoví pouze jednu sankci bez ohledu na to, k jakému typu porušení došlo s ohledem na informace obsažené ve smlouvě o úvěru. Podle názoru soudu je pravděpodobné, že problematika předmětných poplatků nemá pro spotřebitele při uzavírání smlouvy podstatný význam, neboť se týkají vedlejších záležitostí, technické obsluhy úvěru a zejména mechanismu jejich zvyšování či rušení.
- 19 S ohledem na výše uvedené má soud pochybnosti o tom, zda článek 23 dotčené směrnice, zejména s ohledem na povinnost přiměřenosti uložené sankce, brání vnitrostátní právní úpravě, kterou se toto ustanovení směrnice provádí a která stanoví pouze jednu sankci za porušení informačních povinností věřitele při uzavření smlouvy, a to bez ohledu na druh a míru porušení povinnosti uložené ustanoveními, kterými byla směrnice provedena do vnitrostátního právního řádu. Bude-li konstatováno, že sankce je nepřiměřená, má vnitrostátní soud pouze upustit od jejího uplatnění, nebo ji může uplatnit částečně?